

POSTANOWIENIE

Dnia 19 marca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Monika Koba (sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

w sprawie z wniosku S. K. i J. K.
przy uczestnictwie Ł. K. i A. K.
o zniesienie współwłasności,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 19 marca 2021 r.,
zażalenia wnioskodawców
na postanowienie Sądu Okręgowego w K.
z dnia 14 października 2020 r., sygn. akt II WSC (...),

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Wnioskodawcy S. K. i J. K. wnieśli skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Okręgowego w K. z dnia 18 czerwca 2020 r. oddalającego ich apelację od postanowienia Sądu Rejonowego w S. z dnia 3 października 2019 r. i domagali się zwolnienia od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym. Postanowieniem z dnia 23 września 2020 r. Sąd Okręgowy oddalił wniosek, a postanowieniem z dnia 8 października 2020 r. odrzucił wniosek skarżących o sporządzenie uzasadnienia tego postanowienia. W konsekwencji - wobec nie uiszczenia wymaganej opłaty od skargi kasacyjnej - postanowieniem z dnia 14 października 2020 r. na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28

lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z dnia 2020, poz. 755, ze zm. - dalej jako: „u.k.s.c.”.) odrzucił skargę jako nieopłaconą.

W motywach rozstrzygnięcia wskazał, że opłata od skargi kasacyjnej powinna być opłacona - bez dodatkowego wezwania - w terminie tygodniowym od doręczenia pełnomocnikowi postanowienia odmawiającego zwolnienia od kosztów sądowych, które nie podlega - wobec jego wydania przez sąd drugiej instancji - zaskarżeniu zażaleniem, a w konsekwencji uzasadnieniu, co czyniło zgłoszony w tym przedmiocie wniosek niedopuszczalnym (art. 357 § 2¹ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Stwierdził także, że wniosek skarżących o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym nie zasługiwał na uwzględnienie. Przy tej ocenie wziął pod uwagę wysokość deklarowanych w oświadczeniach majątkowych dochodów i wydatków, korzystanie z pomocy fachowego pełnomocnika, pokrywanie w toku dotychczasowego postępowania kosztów sądowych z nim związanych, a także niewygórowaną wysokość opłaty od skargi kasacyjnej wynoszącej - po zaliczeniu na jej poczet kwoty 100 zł uiszczonej od wniosku o doręczenie postanowienia odmawiającego zwolnienia od kosztów sądowych wraz z uzasadnieniem - 900 zł.

W zażaleniu na to orzeczenie wnioskodawcy, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, zarzucili naruszenie art. 398⁶ § 2 w zw. z art. 130 § 1 i w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez odrzucenie skargi kasacyjnej z powodu nie uiszczenia należnej opłaty od skargi kasacyjnej, bez uprzedniego ich wezwania do jej uregulowania.

Ponadto na podstawie art. 380 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. wnieśli o kontrolę postanowienia Sądu Okręgowego w K. z dnia 23 września 2020 r. oddalającego ich wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, zarzucając naruszenie art. 102 ust. 1 u.k.s.c. oraz art. 233 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez błędne uznanie, że są w stanie uiścić opłatę od skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasadą prawną - z dnia 16 marca 2017 r., sygn. akt III CZP 82/16 (OSNC 2017, nr 7-8, poz. 75), w razie wniesienia przez stronę zastępowaną przez radcę prawnego

(adwokata, rzecznika patentowego) skargi kasacyjnej, od której - stosownie do wskazanej wartości przedmiotu zaskarżenia - pobiera się opłatę stałą lub stosunkową, sąd drugiej instancji, po doręczeniu postanowienia oddalającego w całości lub w części wniosek o zwolnienie skarżącego od kosztów sądowych oraz bezskutecznym upływie terminu przewidzianego w art. 112 ust. 3 u.k.s.c., odrzuca skargę kasacyjną na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uzasadnieniu tego orzeczenia, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2010 r. II UZP 4/10, (OSNP 2011, nr 3-4, poz. 38) - do której odwołują się skarżący - mająca moc zasady prawnej, nie dotyczy szczególnej regulacji zawartej w znowelizowanym art. 112 ust. 3 u.k.s.c., ale wskazuje na ogólnie rozumiane skutki uchylenia art. 130² § 3 k.p.c. i nie pozostaje w opozycji do stanowiska o braku podstaw do wzywania strony reprezentowanej przez zawodowego pełnomocnika do uiszczenia opłaty sądowej pod rygorem odrzucenia skargi kasacyjnej po oddaleniu - zgłoszonego przed upływem terminu do jej wniesienia - wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych.

Sąd Okręgowy nie miał zatem obowiązku wzywania pełnomocnika reprezentującego skarżących do uiszczenia opłaty od skargi kasacyjnej, a także wskazywania, że na jej poczet zaliczeniu podlega kwota 100 zł uiszczona od wniosku o sporządzenie uzasadnienia postanowienia odmawiającego zwolnienia od kosztów sądowych, skoro wynika to jednoznacznie z art. 25 b ust. 2 u.k.s.c.

Zażalenie neguje także prawidłowość rozstrzygnięcia Sądu drugiej instancji w przedmiocie odmowy zwolnienia wnioskodawców od opłaty od skargi kasacyjnej. Zakwestionowane postanowienie, jako niezaskarżalne i wobec zgłoszenia wniosku na podstawie art. 380 w związku z art. 398²¹ k.p.c. podlega kontroli Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym (por. m.in. niepublikowane postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2006 r., II CZ 128/06, z dnia 16 lipca 2008 r., II CZ 40/08, z dnia 6 maja 2011 r., II CZ 12/11, i z dnia 27 czerwca 2013 r., III CZ 28/13).

Instytucja zwolnienia od kosztów sądowych stanowi szczególną pomoc państwa dla osób, które ze względu na ich trudną sytuację materialną nie mogą uiścić kosztów sądowych bez wywołania uszczerbku w koniecznych kosztach utrzymania siebie i rodziny. Tym samym pomoc ta może być przyznana wyłącznie

w sytuacji, gdy niemożność poniesienia kosztów postępowania, w całości lub w części, ma charakter obiektywny, na który strona nie ma realnego wpływu (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2016 r., II CZ 126/16, niepubl. i z dnia 27 lipca 2016 r., V CZ 34/16, niepubl.).

Z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wynika, że wymóg uiszczenia opłat sądowych nie może być uznany za ograniczenie prawa dostępu do sądu, które jest *per se* niezgodne z art. 6 § 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz.U. 1993 Nr 61, poz. 284, dalej: „Konwencja”). Jednakże państwo musi zapewnić, aby dostęp do sądu nie był dla jednostki niemożliwy ze względów ekonomicznych i określić sposoby tego zapewnienia. Koszty nie mogą więc przybierać poziomu nadmiernie wysokiego tzn. nieproporcjonalnego do możliwości finansowych strony. Oceny tej proporcjonalności są dokonywane w świetle szczególnych okoliczności konkretnej sprawy i etapu postępowania, na którym jest nakładany obowiązek ponoszenia kosztów (por. m.in. wyroki ETPC z dnia 19 czerwca 2001 r. w sprawie Kreuz p. Polsce, skarga nr 28249/95, z dnia 26 lipca 2005 r. w sprawie Jedamski i Jedamska p. Polsce, skarga nr 73547/01, z dnia 26 lipca 2005 r. w sprawie Podbielski i PPU Polpure p. Polsce, skarga nr 39199/98, z dnia 20 stycznia 2009 r. w sprawie Palewski p. Polsce, skarga nr 32971/03, z dnia 6 lipca 2009 r. w sprawie Kupiec p. Polsce, skarga nr 16828/02).

Stanowisko Sądu Okręgowego, że wnioskodawcy mogą bez uszczerbku dla utrzymania koniecznego siebie i rodziny uiścić opłatę od skargi kasacyjnej w kwocie 1000 zł należy podzielić. Za takim rozstrzygnięciem przemawia w pierwszej kolejności niewygórowana wysokość tej opłaty, która po zaliczeniu na jej poczet - z przyczyn wyżej podniesionych - kwoty 100 zł, wynosiła zaledwie 900 zł (po 450 zł na każdego z wnioskodawców). Z załączonych do skargi kasacyjnej oświadczeń majątkowych wynika, że łączne deklarowane dochody skarżących wynoszą 4.453 zł przy wydatkach w skali miesiąca szacunkowo określonych na kwotę około 4.000 zł. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że obciążenie strony kosztami sądowymi, których wysokość nie przewyższa jej jednomiesięcznych dochodów, zbliżonych do przeciętnych

zarobków, z reguły nie oznacza - gdy strona nie ma innych osób na utrzymaniu - że nie jest ona w stanie ponieść kosztów sądowych bez uszczerbku dla utrzymania koniecznego siebie i rodziny (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 października 1983r., I CZ 151/83, OSNCP 1984, nr 5, poz. 82)

Wnioskodawcy nie mają nikogo na utrzymaniu i dysponują stałym miesięcznym dochodem przewyższającym ponad czterokrotnie wysokość opłaty od skargi kasacyjnej. Jednocześnie od daty wydania orzeczenia przez Sąd drugiej instancji do powstania obowiązku uiszczenia opłaty od skargi kasacyjnej - po oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych - minęły ponad trzy miesiące, co pozwalało na wygospodarowanie środków na uiszczenie opłaty z bieżących dochodów bez uszczerbku dla utrzymania koniecznego. Potwierdzeniem prawidłowości tego rozumowania jest niezwłoczne uregulowanie przez skarżących wymaganej kwoty z własnych środków finansowych w dniu 21 października 2020r.

Trafnie również Sąd Okręgowy przyjął, że uiszczanie przez wnioskodawców w toku postępowania kosztów sądowych świadczy o tym, że z deklarowanych dochodów byli w stanie wydzielić porównywalne co do wysokości środki na ten cel, nie znaleźli podstaw do ubiegania się o zwolnienie od kosztów sądowych, a jednocześnie nie powoływali się - na etapie postępowania kasacyjnego - na istotną zmianę swojej sytuacji. Okoliczność, że skarżący na mocy prawomocnego orzeczenia znoszącego współwłasność są zobligowani do spłaty na rzecz uczestników oceny tej nie zmienia, skoro jednocześnie ich majątek uległ zwiększeniu przez przyznanie im na własność nieruchomości będącej przedmiotem postępowania.

W konsekwencji podzielić należało stanowisko Sądu Okręgowego, że nie ma podstaw by kosztami zainicjowanego przez skarżących postępowania kasacyjnego obciążać Skarb Państwa a zatem ogół podatników. Podkreślenia przy tym wymaga, że w postępowaniu kasacyjnym uzasadnione jest stosowanie zwiększonego rygoryzmu w kwestii wnoszenia opłat sądowych, co wynika z jego szczególnego charakteru realizującego głównie interes publiczny polegający na zapewnieniu jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i kontroli prawomocnych orzeczeń

sądowych z punktu widzenia ich zgodności z prawem (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2012 r., I CZ 55/12, niepubl.).

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

Wobec oddalenia zażalenia rzeczą Sądu Okręgowego będzie rozpoznanie wniosku skarżących o przywrócenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej (k. 42-48, k. 65 oraz k. 68).

ke